ПРОФЕСИОНАЛНА ЗЕМЕДЕЛСКА ИМНАЗИЯ
“ДОБРУДЖА” - ГР. СИЛИСТРА

7500 гр.Силистра
ул. “Тутракан” 22

e – mail: info-1900507@edu.mon.bg

Утвърдил……
Галина Даскалова
Директор ПЗГ „ Добруджа“
гр. Силистра

МЕХАНИЗЪМ

ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ И НАСИЛИЕ В ПЗГ „ ДОБРУДЖА“

гр. Силистра

за учебната 2026/2027

Разработен, съгласно Заповед № РД09-5906/28.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката и приет на Педагогически съвет с протокол № 1/30.09.2026г. и утвърден със заповед на директора № 60 / 01.10.2026г.

ПРОФЕСИОНАЛНА ЗЕМЕДЕЛСКА ИМНАЗИЯ “ДОБРУДЖА” - ГР. СИЛИСТРА

ВЪВЕДЕНИЕ И ЦЕЛИ

Настоящият документ очертава цялостната рамка и стратегическия подход за изграждане на ефективен механизъм за противодействие на тормоза и насилието в Професионална земеделска гимназия „Добруджа“ – гр. Силистра.

В съвременния свят, в който глобалните тенденции на агресия оказват сериозно влияние върху обществото, създаването на сигурна и защитена среда е от първостепенно значение. Въпреки, че в нашата гимназия към момента няма регистрирани прояви на тормоз и насилие, ръководството и педагогическият колектив отчитат необходимостта от последователна, проактивна и целенасочена политика.

Училищният механизъм обединява в себе си както превантивни мерки и дейности за насърчаване на позитивния климат, така и прецизно разписани процедури за своевременна намеса и реакция при възникване на рискови ситуации. Основният стремеж е съхраняването на ПЗГ „Добруджа“ като пространство на толерантност, взаимно уважение и сигурност, което гарантира както психическото и физическо благополучие на учениците, така и техния успешен личностен и академичен растеж.

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО МЕЖДУ УЧЕНИЦИ

Насилието в училищната среда представлява мащабно явление с дълбоки и дълготрайни последици. То оказва разрушително влияние върху психичното здраве, емоционалното състояние и поведението както на учениците, преживели насилие, така и на тези, които го упражняват. Основните форми на насилие се класифицират по следния начин:

Физическо насилие – всяко действие, водещо до причиняване на телесна повреда, болка или физическо страдание.

Психическо насилие – поведение, което уврежда психическото здраве и нормалното развитие на детето. В тази категория спадат подценяването, подигравките, заплахите, дискриминацията, социалното отхвърляне, както и невъзможността на родителя или настойника да осигури сигурна и подкрепяща среда.

Сексуално насилие и злоупотреба – според дефиницията на СЗО това е „участието на дете в сексуални действия, които то не разбира напълно, за които е неспособно да даде информирано съгласие, чието естество надхвърля нивото му на развитие, или които нарушават действащите закони и социални норми“.

Правна рамка и същност на тормоза

Тормозът се разглежда като форма на насилие над дете и подлежи на задължителни мерки съгласно Закона за закрила на детето (ЗЗД). Съгласно чл. 7, ал. 1 и 2 от ЗЗД, всяко дете има неотменимо право на закрила от насилие, а всяко лице, на което стане известна информация за дете в риск или преживяло насилие, е длъжно незабавно да сигнализира компетентните органи.

Тормозът се определя като съвкупност от умишлени, повтарящи се във времето негативни прояви, насочени към конкретен ученик от страна на отделно лице или група.

Ключови характеристики на тормоза:

- **Злонамереност** – целенасочено действие с користна или деструктивна цел да се нарани или унижи дете.
- **Асиметрия на силите** – извършителят използва своето доминиращо положение (физическо, социално или психологическо), за да подчини, изолира или нарани жертвата.

- **Систематичност** – поведението има повтарящ се характер във времето, за разлика от еднократните и спонтанни прояви на агресия.

Основни прояви и видове тормоз

Проявите на тормоз могат да бъдат преки (открити нападения) или непреки (скрити манипулации, като разпространение на слухове и социална изолация) и се разделят на следните основни категории:

- **Физически тормоз**: Включва блъскане, удряне, щипане, спъване, нанасяне на болка, повреждане на лични вещи или ограничаване на свободата (например заключване в помещение).
- **Вербален тормоз:** Използване на словесни средства за унижение и оскърбление на основата на раса, пол, религия, сексуална ориентация, увреждане или други различия. Включва обиди, унизителни прякори, подсмех и вербални заплахи.
- **Психичен тормоз**: Проявява се чрез подмятания, подигравки, омаловажаване на личността, изнудване, кражба или унищожаване на имущество, както и заплашителни или враждебни погледи и демонстративно следене.
- **Социален (релационен) тормоз**: Насочен е към социално изолиране на ученика – игнориране, изключване от общи дейности, разпространение на злонамерени слухове и оказване на натиск върху останалите съученици да прекратят контактите си с пострадалото дете.
- **Сексуален тормоз**: Всяка форма на нежелано вербално, невербално или физическо поведение със сексуален характер, което засяга човешкото достойнство и създава смущаваща, враждебна или унизителна атмосфера. Обхваща сексуални намеци, неподходящи коментари за външния вид, нежелани докосвания, разпространение на писмени материали със сексуално съдържание, стигащи до тежки форми на посегателство.

Кибертормоз и дигитални измерения на насилието

Тормозът може да се прояви както в традиционната физическа среда, така и във виртуалното пространство под формата на кибертормоз. Бурното развитие и разпространение на електронните комуникации и дигиталните технологии през последните години доведоха до ръст на негативните прояви, осъществявани чрез интернет мрежата или мобилни устройства. Основните форми на кибертормоз включват:

- **Изпращане на обидни**, заплашителни или подигравателни текстови съобщения чрез мобилен телефон, електронна поща или популярни социални мрежи и платформи (например Facebook, Instagram, Viber и др.);
- **Публикуване и споделяне** на материали, които уронват личното достойнство или целят унижението на детето;

- **Неразрешено заснемане** на ученика с мобилно устройство и последващо разпространение на снимки или видеоклипове в интернет пространството без неговото съгласие, както и разнасяне на злобни клюки, слухове, отправяне на онлайн заплахи и злоупотреба с чужда самоличност (кражба на профили).

Основни индикатори за кибертормоз:

ПРОФЕСИОНАЛНА ЗЕМЕДЕЛСКА ИМНАЗИЯ “ДОБРУДЖА” - ГР. СИЛИСТРА

Един от сигурните сигнални белези, че даден ученик е подложен на кибертормоз, е внезапната промяна в неговото емоционално състояние и поведение по време на или след използване на интернет, както и при получаване на телефонно обаждане – например проявяване на необичайна затвореност, тревожност, страх или рязко отдръпване от устройствата.

Разлики между тормоз и закачки или игра между учениците:

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.
- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.
- Ако детето/ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.
- Ако детето/ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подигравят, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако детето/ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което детето/ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по- властно, това може да е тормоз.
- Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата от своя страна нямат нагласата да споделят с възрастните своите преживявания.

Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните, и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуване на насилие и тормоз.

Роли в ситуации на тормоз:

В ситуациите на тормоз могат да бъдат въвлечени много ученици, като ролите могат да се разделят по следния начин:

- *мъчител* (агресор) – инициатор и изпълнител, който кани другите да се присъединят, лидер, който измисля нови начини за издевателство;
- *помощник на мъчителя* – помага с цел да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал;
- *подкрепящ мъчителя* – винаги присъства, дори да не се намесва активно; присмива се на жертвата, окуражава мъчителя, приканва другите да се забавляват;
- *защитник на жертвата* – опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ, защитава или насърчава жертвата;

- *страничен наблюдател* – стои настрана, преструва се, че не забелязва, не взема страна и не прави нищо;
- *жертвата* – обект на тормоза.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие.

Разпознаването на насилието включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо;
- Разпознаването на психическото насилие включва следните физически и поведенчески показатели:
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми.

II. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА и НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ

1. Превантивни мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

Причините за насилието са много и комплексни и училището може да намали тези фактори, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявата на агресия, както и за утвърждаване на агресивни модели на поведение като:

- въведе последователни и не наблягащи на наказанието подходи за справяне с нежеланото поведение на учениците;
- се въведат ясни правила и очаквания за това какво представлява приемливо поведение в училище;
- преподавателите да положат максимални усилия за възпитаване у учениците на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;
- осигури оптимална физическата среда в училище, която да бъде предпоставка за липса изява на агресивното поведение;

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

Превантивните мерки в училище започват с оценка на проблема с насилието и с определяне на елементите на училищната компетентност за справяне и недопускане на явлението.

1.1. Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда.

Създаване на координационен съвет със заповед на Директора в началото на учебната година с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза. Съветът се ръководи от педагогически специалист, определен от директора и включва в състава си училищен психолог, учители, ученици и родители.

Оценка на ситуацията

Оценката и анализирането на ситуацията са от значение за планирането на дейности за изграждане на сигурна образователна среда. Оценката съдържа описание на следното:

- До колко са запознати заинтересованите страни с темата за насилие и тормоз?
- Какви видове и форми на насилие и тормоз има в ПЗГ „ Добруджа“?
- Къде са местата, на които най-често се случват?
- Кои са участниците?
- Как се е реагирало до момента?
- Какво следва да се предприеме за да бъде реакцията ефективна?

Оценката се организира от ръководството на ПЗГ „ Добруджа“ и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, дискусия с участие на цялата училищна общност, фокус група с деца, учители и родители и др.

Резултатите от оценката и наличието на проблем се предоставя от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет, на който участие могат да вземат всички заинтересовани страни. Резултатите могат да се обсъдят и на родителските срещи, и в часовете на класа.

Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза

Планът за изпълнение се изготвя и реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година. Планът включва описание на всички дейности по превенция и интервенция на ниво институция и ниво група/клас. В плана са очертани срокове и отговорности по изпълнение на дейностите по превенция и интервенция.

Планиране/Актуализиране на дейности по превенция

1.2 Дейности по превенция на равнище институция

- ✓ **Създаване/актуализиране** на етичен кодекс на училищната общност, съгласно ЗПУО. Етичният кодекс на училищната общност включва всички участници в училищното образование и се изработва от комисия, определена от директора.
- ✓ **Създаване/Актуализиране** на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията. Този процес е на две стъпки:

- Изработване на правила на поведение и ценности от всеки клас/група;
- Обобщаване на правилата на ниво институция и вписване в Правилника за дейността на институцията.

- ✓ Внасяне на промени в Правилника за дейността на ПЗГ "Добруджа" при необходимост.
- ✓ Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.
- ✓ Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз на местата, където е при етапа на оценката на ситуацията е установено, че се извършва такъв.
- ✓ Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за превенция и справяне с насилието и тормоза.
- ✓ Информиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността - съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза училището. Осъществяване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти.

<u>Дейности на ниво клас/класна стая, осъществени от класния ръководител:</u>

- Запознаване с Правилника за дейността на ПЗГ „Добруджа" и правилата за поведение в началото на учебната година;
- Идентифициране на учениците в риск от отпадане при постъпване;
- Всяка паралелка заедно с класния ръководител изработва общи правила на поведение в училище;
- Организиране на индивидуална работа с ученици в риск от класните ръководители;
- Реализация на план за изграждане на паралелката като общност, зачитаща училищните правила, традиции и утвърждаваща позитивни ценности.
- За работата на ниво клас/класна стая да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, предмети от задължителното учебно съдържание, различни извънкласни и извънучилищни дейности.

Основните теми могат да бъдат:

- Правата на учениците и отговорностите, които те създават по отношение на околните.
- Ценностите - какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?
- Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?
- Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?
- Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим? Какво можем да направим ?
  - Провеждане на тематични родителски срещи.
  - Дейности по интервенция

Целта е създаване на пространство, в което се говори открито за тормоза и работа за формирането у учениците на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.

ПРОФЕСИОНАЛНА ЗЕМЕДЕЛСКА ИМНАЗИЯ “ДОБРУДЖА” - ГР. СИЛИСТРА

Дейностите на ниво училище:

Дейностите по интервенция на ниво институция задължително се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година. Включват:

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията (единен регистър за регистриране на ситуации на тормоз и насилие).**

Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. **В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация** (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя.
На базата на вписаните ситуации координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет, съвместно с класните ръководители са отговорни за анализа и разпознаването на ученици, които участват и се въвличат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа координационният съвет дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и Закона за предучилищното и училищното образование, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва ученика към допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск.
Дневникът се съхранява в класьора на УКС в стаята на директора.

- **Иницииране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби.**

При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (Отдел „Закрила на детето“ - ОЗД) и/или полицията. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция (виж Приложение 3: Кой, кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?), в който следва се включи представител на институцията (учител на групата/класен ръководител, училищен психолог/педагогически съветник или УКС). Индивидуалната работа по случай с дете се осъществява интегрирано от мултидисциплинарен екип. При становище от координационния съвет в училището за иницииране на работа по случай или ако не се свика Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция, УКС следва да инициира работа по случай с детето в училището.

Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията

Дейности на ниво общност:

Привличането на родителите е важна част от реализирането на училищната програма и важно условие за нейната ефективност. Съгласно училищните политики, родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция и интервенция.

- **Партньорството с родителите за съдействие по превенция на насилието и тормоза може да се осъществява чрез**:

✓ Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват.

✓ Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота.

✓ Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между училището и други организации и институции. Родителското съдействие може да има различни измерения, като:

- родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, медиатори, лекари) или други професии, които могат да бъдат полезни и с чиято помощ могат да се реализират училищни инициативи.
- родители, изявили желание да се включат в групи за придружаване на определени групи деца по пътя от дома до училището и обратно.
- родители, изявили желание да бъдат посредници между училището и родителите или други организации и институции, когато това се налага.

- **Партньорството с родителите в случаи на интервенция**: във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията. Насоки към учителя за разговор с родителите:

✓ Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.

✓ Добре е останалите родители от групата/класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и неглижирането на другото дете или деца от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.

✓ Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености - кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Конструктивно е учителят да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или с училищния психолог ако има такъв, или с други специалисти при необходимост.

Партньорството с родителите в случаи на **интервенция**: във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията. Насоки към учителя за разговор с родителите:

✓ Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.

✓ Добре е останалите родители от групата/класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради

непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и неглижирането на другото дете или деца от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.

✓ Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености - кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Конструктивно е учителят да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или с училищния психолог ако има такъв, или с други специалисти при необходимост.

Насоки за работа с родители, когато не съдействат:

В случай че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин саботират действията на училището, учителят следва да се обърне към координационния съвет и с помощта на директора и случаят да се обсъди.

- Ресурсна обезпеченост

Ръководството на ПЗГ „Добруджа“ е необходимо да осигурява:

Ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза;

Обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в институцията, а при липса на такива да се обърне към външни за институцията специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз. Информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.

2. *Защитна мрежа*

2.1. **Интервенции в ситуации на тормоз, според приетите правила**

Ниво на тормоз, насилие и агресия	**Отговор на училището**
Ниска степен на нарушаване на правилата – с минимални последици / I ниво /	Прекратяване – изтъкване на нарушеното правило – налагане на съответната последица
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата / II ниво /	Протокол за тормоз, насилие или агресия от УКС. Възстановяване на щетата, разговор с родителите. Набелязване на мерки.
Сериозно – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на дететоизвършител. /III ниво /	Насочване към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; Протокол за тормоз – среща с родителите – възстановяване на щетата – включване на учениците в допълнителни програми

2.2. Процедура за действие след при случай на тормоз

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на училището срещу насилието. Важно е да не бъдат омаловажавани първите прояви на влошаване на отношенията между учениците и поведение, което е неприемливо. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведения няма да бъде толерирано. Вниманието да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически форми.

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои от самите ученици. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на им, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

*Ако учениците се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никой от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.

*Ако един от учениците е видимо напрегнат, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другия ученик е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

*Ако се касае просто за приятелска игра учителят може да се намеси, за да предупреди учениците да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат следните стъпки:

2.3. Прекратяване на ситуация на тормоз

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

2.3.1. В случай на физически тормоз учениците се разделят и се прекратява физическият контакт между тях.

2.3.2. Не се разпитват за случилото се веднага, не се обсъждат причините за насилието или се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не се разпитва за подробности и ученика, който е потърпевш, особено в присъствието на насилника и други ученици, защото това може да урони неговото достойнство;

2.3.3. Честа спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата” и наказване на „насилника”. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че ученика, обект на тормоз, се нуждае от състрадание, а ученика, извършител на тормоз, се нуждае от наказание.

2.4. Реакции спрямо ученика, упражнил тормоз

2.4.1 Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, се прилага подходът за възстановяване на щетата или се налага друга предварително съгласувана мярка;

2.4.2. Когато се прилага подходът за възстановяване на щетата е необходимо задължително да се уведоми класният ръководител;

2.4.3. Подходът за възстановяване на щетата се прилага като логическо последствие от отклоняващото се поведение, свързано с рушене на материалната база. Той се основава на

принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази насока.

2.5. Реакции спрямо ученик обект на тормоз

Работата с ученици, обект на тормоз, е насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

2.5.1. Класният ръководител говори с ученика, по възможност веднага след като е разбрал за случая и установява какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;

2.5.2. Открито и публично пред другите ученици НЕ се оказва подкрепа на потърпевшия ученик, защото това допълнително уронва достойнството му пред неговите връстниците;

2.5.3. При този първи разговор се предлага на ученика подкрепа, като се остави той сам да определи какво точно ще му помогне да се почувства сигурен. Подчертава се поверителността на разговора, като се споменава кои ще бъдат уведомени за случилото се;
2.5.4. Ученикът трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно, ако насилието се повтори;

2.5.5. Ученикът се наблюдава в следващите дни, за да се установи как се чувства и при необходимост отново да се разговаря с него.

2.6. Реакции, спрямо наблюдателите

2.6.1. С наблюдателите се работи не само на нивото на превенцията, а с групата след ситуация на тормоз;

2.6.2. Наблюдателите не се отстраняват, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, за да могат всички, които са били там, да видят какво се прави съгласно правилата на училището;

2.6.3. Изтъкват се тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

2.7. Училищна система за насочване към други служби

2.7.1 Регистриране на ситуации на тормоз

* Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва в единен регистър на училището от учителя, възпитателя или служител, който я е наблюдавал. Това се налага, за да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. *
Регистърът съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети. Този регистър се съхранява на достъпно място в учителската стая.

* В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие се търси съдействие от страна на отдел „Закрила на детето” по местоживеене. Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който уведомява съответния отдел „Закрила на детето” по местоживеене и отдела за „Закрила на детето”, на чиято територия е училището, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

2.8. Включване на родителите

2.8.1. Във всички случаи на тормоз родителите се уведомяват за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;

2.8.2. В разговора се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другия ученик, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;

2.8.3. Родителите се информират, че критиките, обидите и неглижирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

2.8.4. Разговорът се провежда на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

2.8.5. От разговора се извеждат конкретни договорки кой какво да предприеме и какво се очаква като резултат;

2.8.6. Учителят възпитателят може да насочи родителите за консултация със специалист.

ПРОФЕСИОНАЛНА ЗЕМЕДЕЛСКА ИМНАЗИЯ “ДОБРУДЖА” - ГР. СИЛИСТРА

Приложение 1

ПРОЦЕДУРА ЗА ДЕЙСТВИЕ ПРИ РЕГИСТРИРАНЕ НА СЛУЧАЙ НА ТОРМОЗ В УЧИЛИЩЕ

I. Информиране и съобщаване на случай на тормоз:

1. Ученик, жертва на тормоз - уведомява класния ръководител устно, кл. ръководител в срок до 2 работни дни попълва Протокол за съобщаване за тормоз (*Приложение№2*), в който описва ситуацията.
2. Ученик-наблюдател - уведомява класния ръководител устно, кл .ръководител в срок до 2 работни дни попълва Протокол за съобщаване за тормоз (*Приложение№2*), в който описва ситуацията.
3. Всеки класен ръководител може да договори с учениците си от класа и за други форми и начини за съобщаване на случаи на тормоз в класа. Всеки учител, възпитател или служител наблюдавал ситуация на насилие между ученици, е длъжен в срок до 2 работни дни да информира УКС чрез попълване на формата на *Приложение №2*.

II. Регистриране, докладване и разглеждане на случаи на насилие и тормоз сред учениците

1. Задължение на всеки учител, възпитател или служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.
2. Всяка ситуация на тормоз трябва да бъде регистрирана и описана в единен регистър на училището от учител, възпитателя или служител който я е наблюдавал.

III. Председателя на УКС насрочва първично заседание на комитета за разглеждане на случая до 3 работни дни след регистрирането му.

IV. На заседанието се извършва обсъждане и се установява дали в действителност е налична ситуация на тормоз.

V. Ако се установи случай на тормоз се набелязват мерки и срок за изпълнение, с цел възстановяване на щетата.

VI. Председателя на УКС връчва писмени предписания на лицата, които трябва да изпълнят заложените мерки в срок от един работен ден след първичното заседание. Изготвя и връчва на директора на училището доклад за регистрирания случай.

VII. След изтичане на срока за изпълнение на предписаните мерки УКС на свое заседание установява ефективността на изпълнението и председателя докладва на директора в срок от 2 работни дни от заседанието си.

ПРОФЕСИОНАЛНА ЗЕМЕДЕЛСКА ИМНАЗИЯ “ДОБРУДЖА” - ГР. СИЛИСТРА

Приложение №2

ПРОТОКОЛ

за съобщаване за насилие
№ .....
год.

От …….....……
на длъжност …….....…….
Ученик/чка от ..... клас с класен ръководител .....

…….....……

Определям ученика като:

□ Дете, жертва на тормоз
□ Дете, упражнило тормоз
□ Дете, което помага и подкрепя тормоза □
Дете-пряк наблюдател
□Дете, знаещо информация за ситуацията

Дата....., час.....
Описание на ситуацията:

……
……
……